

TAPANI ROSTEDT ja KALLE LUOTO
KULTTUURIYMPÄRISTÖPALVELUT HEISKANEN & LUOTO OY

KARSTULA MUSTALAMMINMÄKI TUULIVOIMALAPUISTONARKEOLOGINEN INVENTOINTI 2014

Kansikuva: Kuva 1. Suursuon turvetuotantoaluetta, jonka reunamilla suunnitellut tuulivoimalapaikat sijaitsevat. Kuvattu idästä.

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto.....	4
2	Inventointialue.....	4
2.1	Topografia, arkeologisesti potentiaalit alueet ja tutkimushistoria	4
2.2	Tutkimusalue historiallisella ajalla	5
3	Inventoinnin esi- ja maastotyöt sekä dokumentointi.....	6
4	Havainnot	6
5	Tulokset.....	12
6	Lähteet	13

Liite 1. Digitaalikuvaluettelo

Taustakartat:

Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan 10/2014 aineistoa

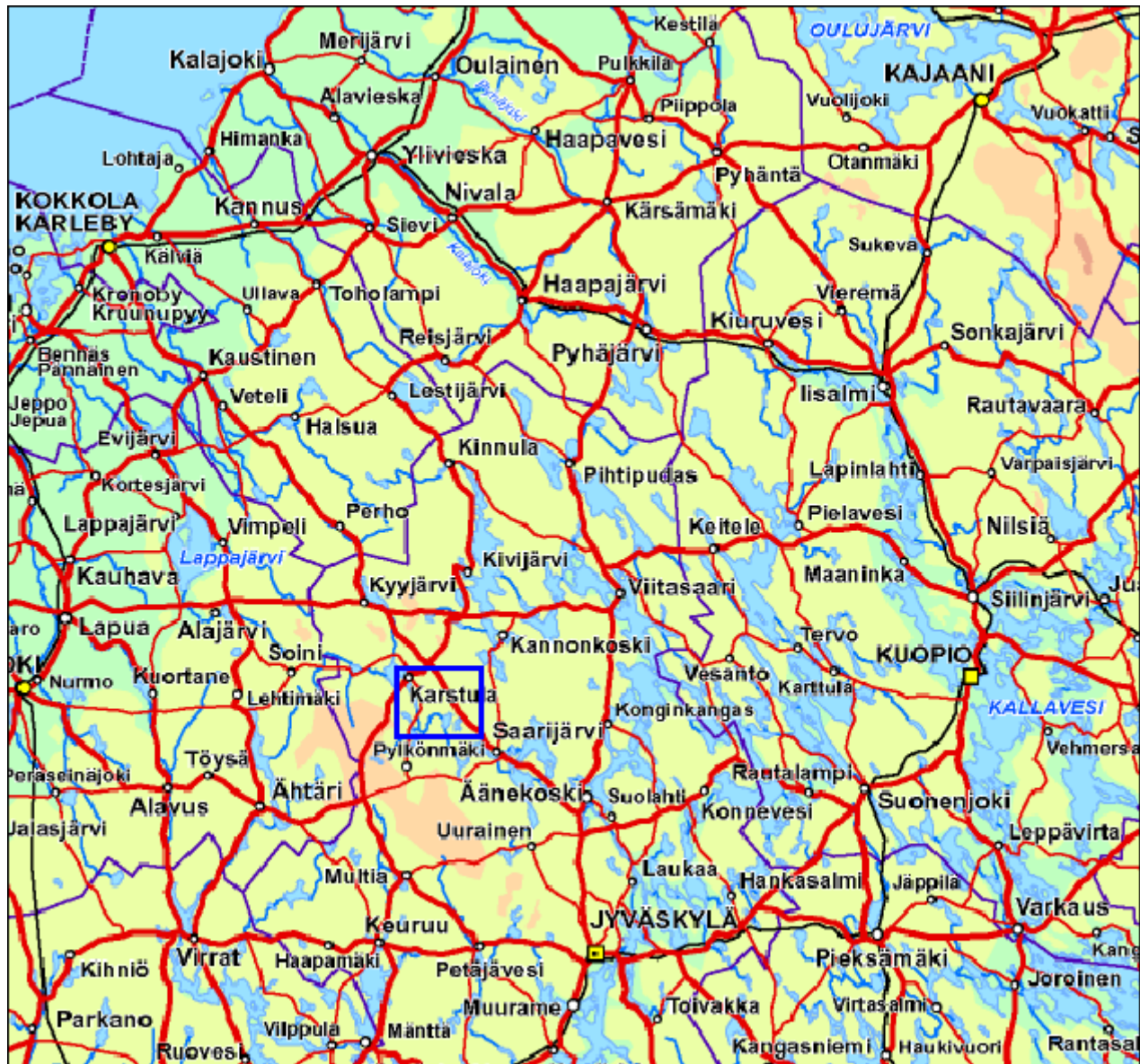
http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata_lisenssi_versio1_20120501

**KARSTULA MUSTALAMMINMÄKI
TUULIVOIMALAPUISTON ARKEOLOGINEN INVENTOINTI 2014****TIIVISTELMÄ**

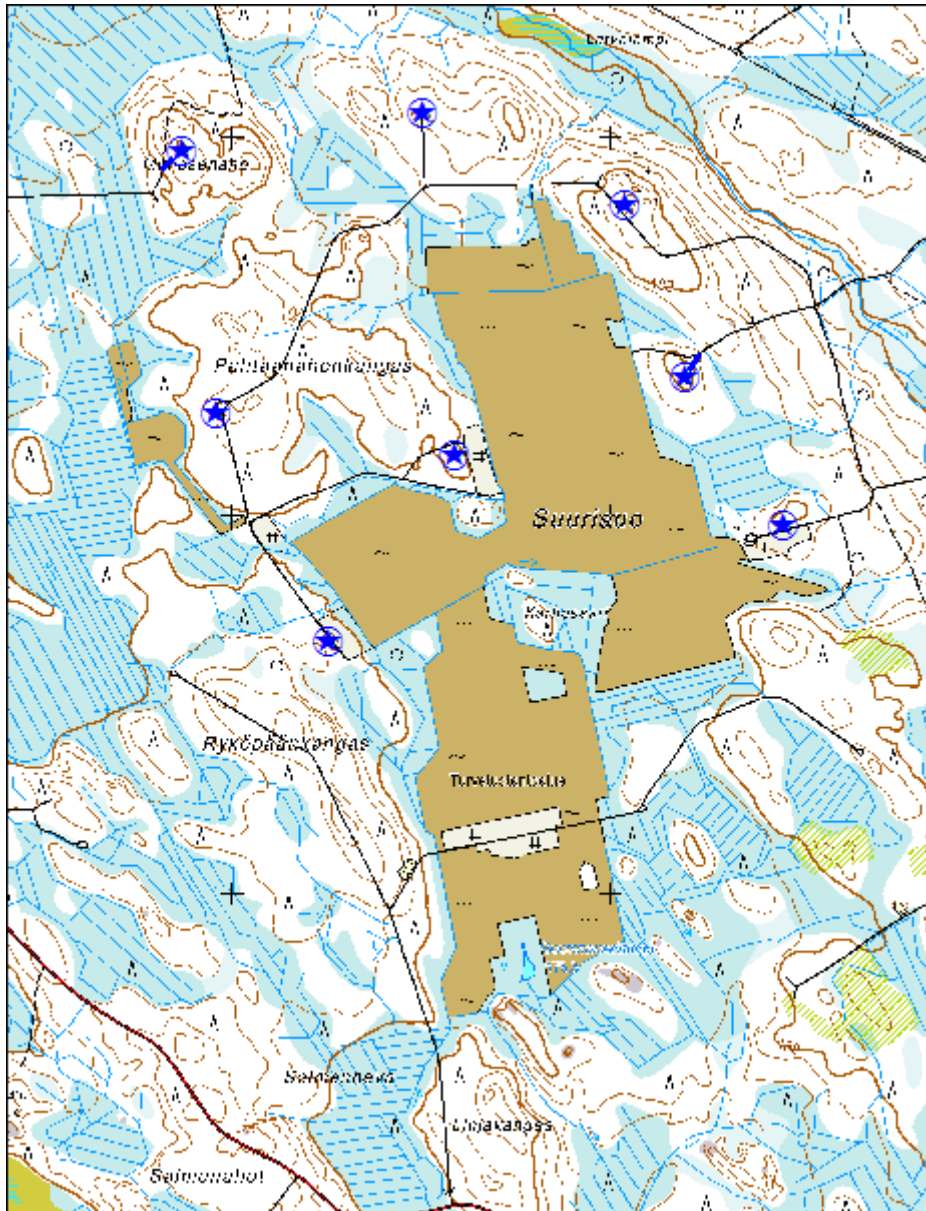
Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy suoritti syksyllä 2014 arkeologisen inventoinnin Karstulan Mustalamminmäen tuulivoimalapuiston alueella. Inventointi toteutettiin tarkemman asemakaava-suunnitelman tausta-aineistoksi antamaan tietoa alueen arkeologisesta kulttuuriperinnöstä. Inventoinnissa tarkastettiin Karstulan Mustalamminmäen alueelle suunniteltujen voimalapaikkojen alueet sekä siihen liittyen voimalapaikoille johtavat todennäköiset tieosuudet. Tämän lisäksi tarkastettiin arkeologisesti potentiaaleja alueita edellä mainittujen alueiden lähellä. Inventoinnin kenttätyöt tehtiin 8.10.2014 ja niistä vastasi arkeologi (FM) Tapani Rostedt. Työn valmisteluun ja raportointiin osallistui arkeologi (FM) Kalle Luoto. Selvityksessä huomioitiin niin esihistorialliset kuin historiallisenkin ajan muinaisjäännökset, ja sen kustannuksista vastasi Oy Greenwatt Ab. Inventoinnissa ei havaittu merkkejä kiinteistä muinaisjäänöksistä Ilosjoen yleissuunnitelma-alueella.

ARKISTO-JA REKISTERITIEDOT:

Tutkimuksen laji:	Yleissuunnitelma-alueen arkeologinen inventointi
Tutkimuslaitos:	Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy
Inventoija:	FM Tapani Rostedt
Kenttätyöaika:	8.10.2014
Peruskartta:	2244 03 (yleisjako) P4134E (TM35-jako)
Inventointialueen sijainti:	ETRS-TM35FIN P: 6970 000 – 6972 000 I: 393 000 - 394 500
Tutkimusten rahoittaja:	Oy Greenwatt Ab
Alkuperäinen tutkimuskertomus:	Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy, arkisto
Kopiot:	Museovirasto Keski-Suomen maakuntamuseo (digitaalinen versio)
Löydöt:	Ei löytöjä.
Aikaisemmat tutkimukset:	Ei aiempia tutkimuksia.
Tutkimuksen kuvat:	Karstula Mustalamminmäki, arkeologinen inventointi 2014: 1 – 9 (Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkistossa)

Kartta 1. Inventointialueen suurpiirteinen sijainti on merkitty kartalle sinisellä neliöllä. Pohjakartta © Maanmittauslaitos 10/2014.

Kartta 2. Yleissuunnitelma-alue, oletetut uudet tielinjat ja voimalapaikat merkitty sinisellä. Numerot viittaavat otettujen valokuvien numerointiin. Pohjakartta © Maanmittauslaitos 10/2014.

1 Johdanto

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy suoritti syksyllä 2014 arkeologisen inventoinnin Karstulan Mustalamminmäen yleissuunnitelma-alueella. Inventointi toteutettiin tarkemman asemakaavasuunnitelman tausta-aineistoksi antamaan tietoa alueen arkeologisesta kulttuuriperinnöstä. Inventoinnissa tarkastettiin Karstulan Mustalamminmäen alueelle suunniteltujen voimalapaikkojen alueet sekä siihen liittyen voimalapaikoille johtavat tieosuudet. Mikäli tielinjaukset muuttuvat oleellisesti nyt tarkastetuista, voivat lisätutkimukset olla tarpeen. Tutkimusalueella tarkastettiin myös joitakin arkeologisesti potentiaaleja alueita välittömästi edellä mainittujen alueiden lähellä. Inventoinnin kenttätyöt tehtiin 8.10.2014 ja niistä vastasi arkeologi (FM) Tapani Rostedt. Työn valmisteluun ja raportointiin osallistui arkeologi (FM) Kalle Luoto.

Inventoinnissa keskityttiin etsimään uusia muinaisjäännöksiä muuttuvan maankäytön alueilta, lisäksi tarkastettiin muutamia esityövaiheessa mielenkiintoisilta vaikuttaneita maastonkohtia myös muuttuvan maankäytön alueiden ulkopuolelta. Selvityksessä huomioitiin niin esihistorialliset kuin historiallisetkin ajan muinaisjäännökset, ja sen kustannuksista vastasi Oy Greenwatt Ab.

2 Inventointialue

2.1 Topografia, arkeologisesti potentiaalit alueet ja tutkimushistoria

Mustalamminmäen yleissuunnitelma-alue sijaitsee Karstulan kaakkoispuolella, Pääjärvestä itään. Tutkimusalueen kaakkoispuolella on kunnanraja ja sen kaakkoispuolella Myllypohjan asuinalue. Tutkimusalueen keskellä on Suurisuon (ent. Suurisuonneva) turvetuotantoalue. Tutkimusalue on maastonmuodoiltaan suhteellisen vähäkivinen ja metsän peittämä. Suunnitellut tuulivoimalapaikat sijaitsevat korkeustasojen 175 – 185 m mpy välisellä alueella olevilla hiekkasaarekkeilla Suurisuon lähiympäristössä.

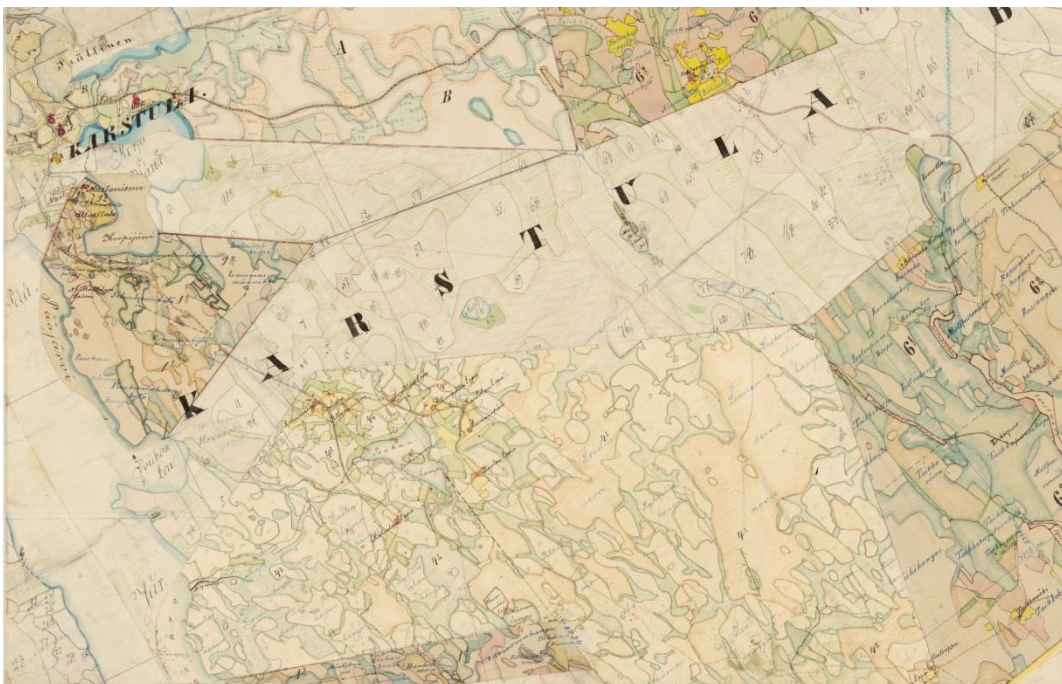
Karstulan pohjoisosissa korkein ranta on noin 180 metrissä ja kunnan eteläosissa kymmenisen metriä matalammalla, noin 170m mpy. Sen yläpuoliset alueet ovat siis heti jääkauden päättyneen jälkeen olleet kuivaa maata, jonka pinta-ala maankohoamisen myötä jatkuvasti laajeni. Maankohoaminen oli heti jääkauden päättymisen jälkeen voimakasta. Ancylysjärven alkuvaiheessa vedenpinnan lasku hidastui ja paikoin jopa pysähtyi. Sen seurauksena Keski-Suomessa syntyi selvästi erottuva muinaistörmä noin 8300 eKr. (Ristaniemi 1985, 16 ja liitekartta 2; Vilkkuna 1998, 20). Vesien yhä laskiessa syntyivät Keski-Suomen suuret muinaisjärvet. Esimerkiksi Muinais-Päijänne ulottui Pihtiputaalta Heinolaan 7000–4850 eKr. Sen vedet olivat korkeimmillaan juuri ennen eteläisen lasku-uoman syntymistä Heinolanharjulle noin 4850 eKr. Vedet olivat tuolloin Pihtiputaalla 123m mpy ja Saarijärvellä noin 110m mpy. Kun eteläinen lasku-uoma syntyi, alkoi Muinais-Päijänteen pinta nopeasti laskea ja pienemmät vesistöt kuroutuivat viimeistään tässä vaiheessa omikseen (Ristaniemi 1987, 87 ja liitekartta III Muinais-Päijänne Keski-Suomessa). Aikaisemmin olivat omiksi vesistöikseen kuroutuneet esim. Pääjärvi (145m mpy), Kalmarinselkä (130m mpy) ja Mahlunjärvi (121m mpy) (Schulz 1996, 15; Vilkkuna 1998, 21; Ihantola 1998, 41). Edellä kerrotun perusteella tutkimusalue on ollut vesistön äärellä vain suhteellisen lyhyen aikaa heti jääkauden jälkeen. Nopean maankohoamisen seurauksena alue on nopeasti jäänyt kauemmas silloisista vesistöistä eikä todennäköisesti ole enää sen jälkeen ollut metsästäjä-keräilijöille vakiintuneempaan asumiseen otollista.

Alueelta ei tunneta ennestään kiinteitä muinaisjäännöksiä tai arkeologisia irtolöytöjä. Vanhimmat tunnetut asuinpaikat sijaitsevat alueilla jotka ovat hieman yli 150m mpy korkeudella. Periaatteessa olisi mahdollista löytää merkkejä sitäkin vanhemmasta asutuksesta korkeammilta rantatasoilta, mutta se edellyttäisi pitkäaikaista ja järjestelmällistä alueen inventointia (Vilkuna 1998, 24). Aluetta koskevien esitietojen valossa pidettiin kuitenkin eritoten elinkeinohistoriallisten muinaisjäännösten, kuten esimerkiksi kaskiröykkiöiden ja hiilimiilujen, sekä asutushistoriallisten muinaisjäännösten kuten rajamerkkien esiintymistä alueella mahdollisena. Potentiaaleina alueina edellä mainittuja ja muita historiallisen ajan muinaisjäännöksiä ajatellen on pidettävä koko suunnittelualuetta.

Ensimmäiset Karstulasta löytyneet esineet toimitti Suomen muinaismuistoyhdistyksen kokoelmiin vuonna 1883 Carl Axel Gottlund. Lisää esineitä Karstulasta saatiin jo seuraavana vuonna, kun Kaarle Krohn keräsi muinaisesineitä Suomessa, Vienassa, Aunuksessa ja Vermlannissa. Vuonna 1892 Anton Elias Snellman suoritti muinaisesineitten keruumatkan Laukaan kihlakunnan Karstulan ja Kivijärven pitäjiin. Anja Sarvas puolestaan tarkasti vuonna 1969 Keski-Suomen seutukaavaliiton varoin joitakin Keski-Suomen alueen kiinteitä muinaisjäännöksiä. Ensimmäisen järjestelmällisen arkeologisen inventoinnin Karstulassa teki Timo Jussila vuonna 1991. Sen seurauksena Karstulan kivikautisten asuinpaikkojen määrä nousi yhdestä kahteenkymmeneen (Vilkuna 1998, 14-19). Timo Jussila on suorittanut myös viimeisimmän alueen kokonaiskuvaa tutkivan inventoinnin vuonna 2009. Siinä keskityttiin pääasiassa Karstulan itä- ja länsipuolelle sijaitsevien pienvesistöjen rantoihin.

2.2 Tutkimusalue historiallisella ajalla

Inventointialueella ei tiedetä sijainneen kiinteää asutusta historiallisella ajalla. Aluetta kuvaavassa pitäjänkartassa alue on suota ja metsää.

Kartta 3. Ote pitäjänkartasta. Sen perusteella tutkittava alue on pitkään ollut suoaluetta jolla on pienialaisia metsäsaarekkeita.

3 Inventoinnin esi- ja maastotyöt sekä dokumentointi

Inventoinnin esityövaiheessa tutustuttiin alueen historialliseen kartta-aineistoon Kansallisarkistossa sekä Kansallisarkiston digitaaliarkistossa. Esityövaiheessa tarkasteltiin myös muinaisjäännösrekisterin tietoja koskien alueen lähistön kiinteitä muinaisjäännöksiä ja tutustuttiin alueen tutkimushistoriaan. Alueen esihistoriaan ja historiaan tutustuttiin paikallishistoriateoksien avulla (Jokipii 2000; Viikuna 1998, Ihantola 1998). Arkeologisesti potentiaaleja alueita pyrittiin hahmottamaan myös Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta, jonka käsittelyssä tulkittavaan muotoon käytettiin Lastools-tietokoneohjelmistoa. Lastoolsissa saatua bittikarttakuvaa käsiteltiin myös QGIS-paikkatieto-ohjelmistossa.

Inventoinnin kenttätyöt tehtiin yhden kenttätyöpäivän aikana 8. lokakuuta 2014. Inventoinnissa tarkastettiin tuulivoimaloiden sijaintipaikat (8 kpl) ja niihin todennäköisimmin johtavat uudet tielinjaukset. Mikäli tielinjaukset muuttuvat merkittävästi nyt esitetyistä, saattaa alueen lisätarkastus olla tarpeellinen. Inventoinnissa huomioitiin niin esihistorialliset kuin historiallisenkin ajan muinaisjäännökset. Inventointimetodina oli kentällä käytössä pääasiassa silmänvarainen havainnointi. Myös tuulienkaatoja ja muita pintamaastaan rikkoutuneita maastonkohtia tarkasteltiin. Tarvittaessa arkeologisesti mielenkiintoisiin kohtiin kaivettiin lapiolla pienialaisia koekuoppia. Muuttuvan maankäytön alueiden ulkopuolella, mutta silti lähistöllä sijainneita alueita tarkastettiin siltä osin kun arkeologisesti koettiin tarpeelliseksi. Lähinnä tarkastettiin voimalapaikat sekä niille johtavat tielinjaukset lähiympäristöineen koko tutkimusalueella.

Havaintoja ja inventoinnin kulkua dokumentoitiin sanallisen kuvauksen lisäksi ottamalla digitaalivalokuvia ja paikantamalla tehdyt havainnot satelliittipaikanninta (tarkkuus +/- 5 - 10 m) käyttäen. Koordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN -tasokoordinaatteina. Jälkityövaiheessa digitaalivalokuvat luetteloidtiin Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkistoon ja kartat piirrettiin puhtaaksi käyttäen Map Info- GIS paikkatieto-ohjelmistoa.

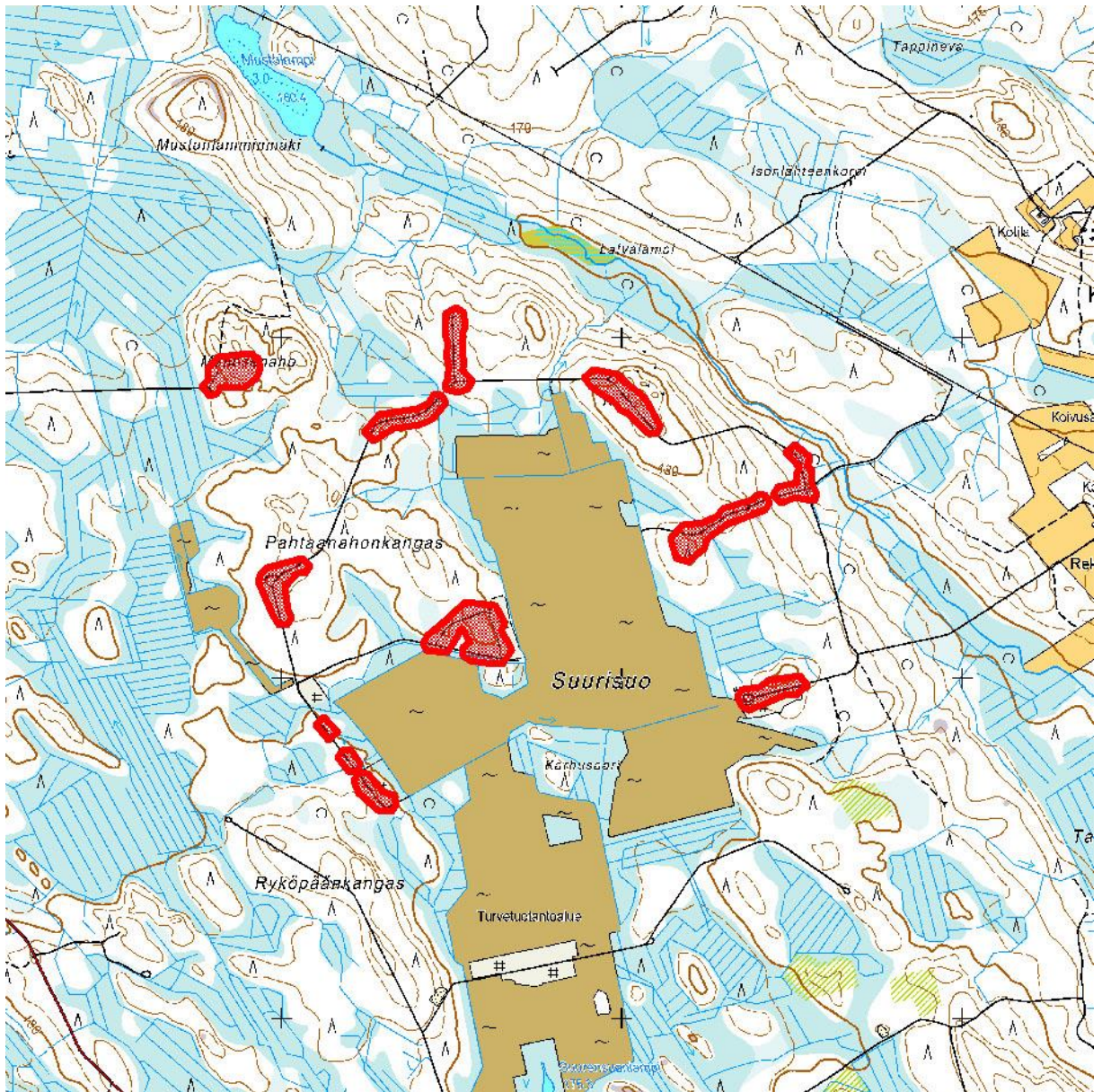
4 Havainnot

Suunnittelualueen muuttuvan maankäytön alueet tarkastettiin maastossa autolla ja tarvittaessa jalkaisin liikkuen. Inventointialueen havaittiin olevan suurimmaksi osaksi Suursuon turvetuotantoalueen lähiympäristössä olevia hiekkapohjaisia metsäsaarekkeitä.

Maastotarkastuksen yhteydessä kiinnitettiin erityistä huomiota mahdollisuuteen löytää alueelta historiallisia rajamerkkejä. Mahdollisilta tielinjauksilta tai voimalapaikoilta ei kuitenkaan havaittu mitään selkeitä merkkejä ihmistoiminnasta.

Mustalamminmäen tuulivoimalapuiston arkeologisessa inventoinnissa ei havaittu merkkejä kiinteistä muinaisjäännöksistä tai muista arkeologisista kohteista. Kaikki tielinjauksiksi sopivat alueet sekä tuulivoimalapaikat tarkastettiin vähintään silmänvaraisesti, paikoitellen tehtiin arkeologisesti otollisille paikoille myös lapionpistoja.

Kartta 4. Maastossa tarkastetut alueet. MK 1 : 20 000.

Kuva 2. Voimalapaikat ovat yleensä vähäkivistä nuorempaa tai vanhempaa mäntysekametsää. Kuvattu lounaasta.

Kuva 3. Vähäkivinen voimalapaikka hiekkapohjalla mäntysekametsässä. Kuvattu koillisesta.

Kuva 4. Voimalapaikka hiekkapohjalla mäntysekametsässä. Kuvattu luoteesta.

Kuva 5. Voimalapaikka nuoressa mäntysekametsässä. Kuvattu etelästä.

Kuva 6. Voimalapaikka vähäkivisessä mäntysekametsässä. Kuvattu eteläkaakosta.

Kuva 7. Voimalapaikka mäntysekametsässä. Kuvattu pohjoisesta.

Kuva 8. Voimalapaikka soistuvassa mäntysekametsässä ja osittain tiepohjalla. Kuvattu luoteesta.

Kuva 9. Voimalapaikka vähäkivisessä mäntysekametsässä. Kuvattu pohjoisesta.

5 Tulokset

Karstulan Mustalamminmäen tuulivoimalapuistossa ei havaittu merkkejä kiinteistä muinaisjäännöksistä tai muista arkeologisista kohteista.

Turussa 27.10.2014

Tapani Rostedt
FM, arkeologi
Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy

Kalle Luoto
FM, arkeologi
Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy

6 Lähteet

Painamattomat lähteet:

Jussila, Timo 1991. Karstula. Muinaisjäännösten inventointi. Museoviraston arkeologinen keskusarkisto.

Jussila, Timo 2007. Karstula, itäisten ja läntisten vesistöjen rantaosayleiskaava-alueen muinaisjäännösinventointi 2007. Museoviraston arkeologinen keskusarkisto.

Painetut lähteet:

Ihantola, Olli 1998. Luonto. Karstulan kirja (toim. Heikki Roiko-Jokela). Jyväskylä. 35-48.

Jokipii, Mauno 2000 (toim.). Keski-Suomen historia 1. Jyväskylä.

Niukkanen, Marianna 2009. Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset, tunnistaminen ja suojelu. Museoviraston Rakennushistorian osaston oppaita ja ohjeita 3. Helsinki.

Ristaniemi, Olli 1985. Keski-Suomen muinaisrannat. Keski-Suomen seutukaavaliitto. Julkaisu 73, sarja B. Jyväskylä.

Ristaniemi, Olli 1987. Itämeren korkein ranta ja Ancyclusraja sekä Muinais-Päijänne Keski-Suomessa. Turun yliopiston julkaisuja C 59. Turku.

Schulz, Hans-Peter 1996. Pioneerit pohjoisessa. Suomen varhaismesoliittinen asutus arkeologisen aineiston valossa. Suomen Museo.

Vilkuna, Janne 1998. Karstulan esihistoria. Karstulan kirja (toim. Heikki Roiko-Jokela). Jyväskylä. 11-34.

Digitaaliset lähteet:

Museovirasto, Kulttuuriympäristö rekisteriportaali, Muinaisjäännösrekisteri.

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/mireki/read/asp/r_default.aspx (10/2014)

Museovirasto, Kulttuuriympäristö rekisteriportaali, Hankerekisteri.

<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx> (10/2014)

Museovirasto, Kulttuuriympäristö rekisteriportaali, Kulttuuriympäristön tutkimusraportit/ arkeologia.

<http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/portti/default.aspx> (10/2014)

Digitaaliset kartat:

Pitäjänpitääntä. Karstula 2244 03. Kansallisarkisto: Maanmittaushallitus > Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma) > Pitäjänpitääntä > Karstula 2244 03)
<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=917921> (28.10.2014)

Liite 1. Viitasaari Ulppaanmäki tuulivoimalapuiston arkeologinen inventointi 2014.**Digitaalikuvaluettelo.**

Kuvannut Tapani Rostedt 2014. Kuvat on arkistoitu Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkistoon.

Kuva	Aihe
1	Suursuon turvetuotantoaluetta, jonka reunamilla suunnitellut tuulivoimalapaikat sijaitsevat. Kuvattu idästä.
2.	Voimalapaikat ovat yleensä vähäkivistä nuorempaa tai vanhempaa mäntysekametsää. Kuvattu lounaasta.
3	Vähäkivinen voimalapaikka hiekkapohjalla mäntysekametsässä. Kuvattu koillisesta.
4.	Voimalapaikka hiekkapohjalla mäntysekametsässä. Kuvattu luoteesta.
5.	Voimalapaikka nuoressa mäntysekametsässä. Kuvattu etelästä.
6.	Voimalapaikka vähäkivisessä mäntysekametsässä. Kuvattu eteläkaakosta.
7.	Voimalapaikka mäntysekametsässä. Kuvattu pohjoisesta.
8.	Voimalapaikka soistuvassa mäntysekametsässä ja osittain tiepohjalla. Kuvattu luoteesta.
9.	Voimalapaikka vähäkivisessä mäntysekametsässä. Kuvattu pohjoisesta.